

VI – TILL WASUNDI

1 I VÄNTAN PÅ MISSIONÄRERNA

Det var år 1962 de första planerna på ett missionsfält i Kenya togs till behandling i SLEF:s styrelse. Hela följande år pågick en fortsatt planering för det nya arbetet i Kenya. En viktig fråga var rekryteringen av missionärskandidater för arbetet i Afrika. Kandidaternas skara var liten. En annan fråga var vilka ekonomiska förutsättningar man hade för att börja ett nytt arbete i Afrika. Hösten 1963 avreste den första missionärsfamiljen till Kenya. Väl framme i landet fick man en första bostad åt familjen Norrback på Matongo missionsstation i Kisii högländ i västra Kenya. Den lilla församlingen på Wasundi i Maragoli väntade på sina första missionärer. Men det skulle gå flera månader in på det följande året innan familjen Norrback var bosatt på Wasundi.

En bostad inredes

Det fanns en byggnad på Wasundi för de första missionärerna. Den lilla byggnaden kallades "Norrbacks hus", eftersom den var byggd för den första familjens räkning. Den anspråkslösa byggnaden var halvfärdig. Väggar och tak och dörrar fanns på plats men fönster saknades i karmarna. Byggnaden var 18 x 35 fot (5,5 x 10,5 meter) och den var indelad i nio rum. Genom byggnaden gick en i längdriktningen ytterst smal korridor, som slutade med en liten tambur. Givetvis var dessa nio rum ytterst små och gav oss vid inflyttningen många bekymmer.

Taket var av korrugerad plåt och förhållandevis väl gjort arbete. Mellantak saknades helt vilket bidrog till att det mitt på dagen blev olidligt hett under ekvatorns mördande sol. Wasundi ligger, som redan framgått, ca 15 km norr om ekvatorn. Väggarna bestod av en blandning av jord och lera, byggd på en ytterst förenklad träkonstruktion av

slanor – till vissa delar påminnande om en forntida gärdesgård. Golvet var av stampad jord.

Våra första uppgifter på fältet blev att försöka reda ut vad det har kostat att bygga på Wasundi. Räkningarna lades i vår hand så snart vi satte vår fot på tomten. Vi fick ta reda på vilka personer och butiker som kunde fordra någonting av oss, att för SLEF:s styrelse i Helsingfors redogöra för de beräknade kostnaderna missionen skulle stå för. Det var ingalunda några enkla uppgifter vi ställdes inför. Helt nya i landet och okunniga om hur affärerna skall skötas i den kenyanska vardagen gjorde vi en del misstag.

Det visade sig att kyrkan först efteråt informerades om investeringarna på den tilltänkta tomten Wasundi. Det såg ut som om att man i Maragoli hade planer på en helt fristående självständig luthersk kyrka. Man saknade en organisation för de omfattande planerna. Det fanns endast en ansvarig: Elam Musinde. Han hänvisade i sin tur till den lutherska missionen från Finland och avsåg därmed SLEF. Allt var planerat och byggt för SLEF:s kommande verksamhet. Därför presenterades räkningarna, obetalda, för oss eftersom vi var SLEF:s representanter i landet.

Kontakten mellan fältet och styrelsen i Helsingfors var helt beroende av posten. Telefon och telegram var inte att räkna med. SLEF:s verksamhetsledare och styrelse underrättades fortlöpande om situationen och utvecklingen på Wasundi. En livlig brevväxling mellan fältet i Kenya och hemlandet pågick hela tiden. Men såväl ledningen i Helsingfors som missionärerna ute på fältet var ytterst osäkra om hur man skulle ställa sig till de svåra problem, som hela tiden anmälde sig. Ur SLEF:s styrelseprotokoll kan hämtas följande:

Föreståndaren uppläste tvenne brev från missionär Gustav Norrback i Kenya, daterade 1.11 och 6.11.63, vilket beslöts anteckna till protokollet. I den efterföljande diskussionen konstaterades att bl.a. parcellen för den nya missionsstationen icke ännu betalats. Priset var ca 5000 mk. Likaså konstaterades att missionär Norrback behöver en bil, vars pris torde vara ca 6000-7000 mk. Styrelsen gav föreståndaren och ekonomen fullmakt att vid lämpligt tillfälle överstyra nämnda belopp till Kenya.

Av min kopia till nämnda brev av den 6.11.1963 framgår att byggnaderna de var två. Utom det s.k. "Norrbacks hus" fanns ett annat mindre hus, uppfört samtidigt med det förra huset och enligt samma konstruktion. Allt detta meddelades styrelsen. Byggnadsskulder uppgår enligt min redogörelse till 4150 KShs. Man kan notera att styrelsen inte nämner denna summa omnämnd i mitt brev. Ur samma brev kan vidare noteras följande:

De två byggnaderna som nu är uppförda i Maragoli på tomtens ena hörn har kostat 4150 KShs. Detta bör vi betala. Det bör ske genom Lutheran Church of Kenya . Detta meddelade jag också Executive Committee i dag.

Vid denna tid beräknades 1 KShs = 0.45 Fmk. Det var tydligen ett förbiseende att saken inte noteras i nämnda protokoll. Skulden betalades och därmed var den saken ur världen. Byggnaderna på Wasundi fick härmed även plats inom kyrkans ramar eftersom jag hade fört ärendet till ExCom. I ett brev från december 1963 skriver jag till SLEF:s styrelse bl.a. följande:

Jag har inte fått någon konstitution för LCK ännu och ni har knappast fått någon sådan. Den behövs om vi skall arbeta inom LCK, vilket vi ju avser.

Brevet fortsätter ännu med konstitutionen som vid denna tid var under fortsatt behandling. Jag konstaterar att LCK inte var registrerad organisation inom det kenyanska samhället och kunde därför vare sig köpa eller sälja egendom för kyrkan eller i kyrkans namn. Kyrkan var alltjämt i sin födelsestund. Jag tänker på tomten i Maragoli. Vi har endast det dokument Anders Gustaf Stjernberg fick en kopia av i våras, då en första uppgörelse gjordes om tomtköp i Maragoli. Brevet fortsätter:

Nu måste vi vänta och avvakta i denna sak, även som vårt inträde i konstitutionen som är under utformning.

Brevet slutar mera förtröstansfullt:

Vi får inte drunkna i organisationer här ute och ni där hemma måste minnas att vi sänts att förkunna Jesus för människorna.

SLEF hade kommit in i Kenya och in i den unga kyrkan oväntat och överraskande. Detta gjorde att man hade svårt att placera SLEF och de nya missionärerna inom sina ramar. Vi bör minnas att Wasundi vid denna tidpunkt låg utanför LCK och dess verksamhetsområde. Kyrkan ville ha SLEF med i arbetet, som förstärkning av sina egna led, men knappast i Maragoli. Vi undrade varför? Med tiden skulle det visa sig att flera olika orsaker låg bakom kyrkans tillsynes oklara hållning med avseende å SLEF:s arbete i Maragoli.

I redan citerade brev 29.12.1963 till SLEF:s ledning i hemlandet antyder jag att nya tankar om SLEF:s arbete diskuteras missionärerna emellan. Olika förslag presenterades i den allmänna inofficiella diskussionen. Jag frågar mig om det kan anses klokt att satsa pengar på en byggnad som aldrig kan bli en fullvärdig bostad. Istället undrar jag om det inte vore bättre att genast bygga en permanent bostad, som förr eller senare måste byggas, om arbetet på Wasundi skall utvecklas. Hur gå vidare? I brevet återkommer jag till frågan om tomten och registreringen av den innan någonting mera bygges på Wasundi. SLEF:s första missionärer i Kenya var mycket ovissa om hur deras framtida verksamhet skulle utvecklas. Tveksamhet och osäkerhet om arbetet på Wasundi återspeglas i deras brev till hemlandet.

Jordhyddan måste inredas för att familjen Norrback skulle få en första bostad på Wasundi. En ansvarig arbetsledare med vissa insikter i husbygge anställdes. Efter ett antal samtal med honom var vi överens och han kunde börja med sina uppgifter. Väggarna i huset måste förses med rappning. Eftersom även mellantak saknades måste även den frågan lösas på något sätt. Golvet, som utgjordes av tillstampad jord, måste få en cementyta. Det visade sig att arbetsledaren fick tag på arbetare som kunde utföra dessa arbeten. Det blev någorlunda raka knutar och golven var i det närmaste plana. Arbetsledarens insatser vitsordade jag som "nøjaktiga 7" enligt vår gamla vitsordsskala.

Jag har inte några minnen eller anteckningar om att vårt samarbete skulle ha stött på några problem. Han var en hygglig och pålitlig man. Han var även kunnig inom sitt område.

Det föll på min lott att försöka inreda vår lilla kokvrå. Åter var det arbetsledaren som gav mig mycken hjälp i det arbetet. Han var verkligen en tillgång i det praktiska arbetet på Wasundi dessa första månader efter vår ankomst till Kenya.

Problemen hopar sig

I det afrikanska samhället finns bestämda kanaler, som man kan använda sig av, för att få kontakt med en person på annan ort. Av gammalt sände man budbärare. En sådan kunde ta sig genom landskapet och föra fram ett meddelande på kort tid. I dag fungerar postgången någorlunda väl i Kenya. Eftersom många i dag är skrivkunniga kan ett brev innehålla meddelanden som i gången tid måste göras muntligt. Telefon fanns inte i bushen.

I Maragoli var brevskrivandet och meddelanden människor emellan ett utmärkande drag. Ibland kom en budbärare med ett brev i handen, en annan gång fanns breven i postboxen. Breven var många och det gemensamma med dessa brev var att de alla handlade om Elam Musinde. Breven var av två slag. En del framställde Elam Musinde och hans person i berömmande ordalag; andra åter talade om honom och hans verksamhet i mycket kritiska formuleringar. Personligen undvek vi att ta någon ställning för eller emot Elam Musinde i de frågor man tvistade om. Vi nykomlingar varnades av gamla och erfarna missionärer för att ta parti för den ena eller andra sidan i deras interna uppgörelser. Men det blev ganska snart uppenbart att också vi måste uttala oss, vare sig vi ville eller inte, i viktiga, och för framtiden på Wasundi, avgörande frågor. Här följer ett par exempel på brev från denna första tid innan vi ens flyttat till Wasundi.

Käre broder,

Mitt stora intresse för din lutherska kyrka i Kenya gör att jag skriver detta brev till dig. Vår broder i Kristus, pastor Elam Musinde, känner mig. Han vet hur gärna jag ville bli en av dina arbetare. Jag har talat med honom om denna sak. – – – Jag har fått skolning på Kaimosi Gospel Mission men slutade där på eget initiativ beroende på vissa strapatser där. Om du vill använda mig så

tror jag att Gud kan använda mig. Ruben N. G. Musoga
Maragoli.

Brevskrivaren är bara en av de många, som anser sig vara kallade och väl skolade för uppgiften. Han ville komma med oss i det lutherska arbetet i Maragoli. Var han för tillfället hade sin egen församling framgår inte av brevet men sannolikt hörde han till någon av de församlingar som finns på Kaimosi det tidigare nämnda FAM. Vad han eventuellt planerat med Elam Musinde framgår inte av brevet men vissa planer fanns i beredskap. Ruben blev inte denna gång anställd av Wasundi församling.

Bästa pastor
Beträffande Elam Musinde och hans kallelse till bibelskolan på Matongo vill vi framföra följande: Vi Idaho-bor Anna Chebett, Peter Muklovi och Zedekeya Masaya anser att han skall vara här och bygga vår kyrka. Då han har avslutat arbetet kan han resa bort. Varför kalla Elam Musinde till bibelskola, då vi utan honom saknar ledare för oss? Habili Buriba Murunde.

Det fanns inom den lutherska kyrkan den uppfattningen att Elam Musinde borde gå i den lutherska kyrkans bibelskola på Matongo. Musinde själv och den dåvarande kyrkopresidenten hade den uppfattningen att han väl kunde komma till bibelskolan – men som lärare. Sannolikt är budskapet i ovan nämnda brev avsett att påverka missionärerna så att Elam Musinde kunde befrias från bibelskolan på Matongo. Det blev inte någon bibelskolekurs för Elam Musinde, men detta var inte missionärernas verk.

SLEF:s ställning inom LCK var fortsättningsvis oklar. Visserligen hade såväl kyrkan som SLEF signalerat att missionsarbetet i Maragoli skulle utgöra en del av kyrkans verksamhet, men i praktiken visade sig andra tecken och nya signaler i Maragoli. Verksamheten inom området skulle inordnas i en självständig luthersk kyrka, vilket senare blev fallet genom Elam Musindes nya kyrkobilddning.

Vi missionärer var delvis informerade om utvecklingen men saknade förutsättningar att göra något åt saken. Dels var det svårt att veta vad man skulle göra åt dylika planer, dels kunde endast kyrkan vidtaga sådana åtgärder, som kunde leda till en förbättrad situation för

Maragoli. Därtill var kyrkan beroende av missionens inställning till hela frågan och vad SLEF hade i sina planer för arbetet i Maragoli. Problematiken var invecklad för alla parter. Det blev därför att vänta och följa händelsernas gång. Om vi tillägger att kyrkan vid denna tid var invecklad i en kraftig och omvälvande intern process (se kap. 7), så förstår man nu efteråt att det knappast fanns tid eller krafter att desto mera bevaka utvecklingen i Maragoli.

2 MISSIONÄRERNA ANLÄNDER

Arbetet på Wasundi upptog all tid. Vi bodde på Matongo station varför det blev många långa resor för mig vid varje arbetspass på Wasundi. Ganska snart kunde jag dock övernatta i det hus vi höll på att ställa i ordning. Detta sparade in en och annan resa.

De första tiderna var jag hänvisad till allmänna transportmedel, här avses: bussar. Busstrafiken är livlig men ofta långsam och tidsödande. Bortsett från detta sistnämnda är det bra för nya missionärer att bekanta sig med människorna och deras villkor. Bussresorna kunde bli rena äventyret samtidigt som vi fick se och uppleva folkets vardag från många olika sidor. Avsikten var ju dock att vi skulle få en bil till vårt förfogande och att vi skulle flytta till Wasundi i Maragoli. Det tog någon månad innan bostaden blev klar att ta i användning för familjen Norrback. Utom att själva bostaden blev inredd fanns det andra viktiga frågor som måste lösas. Jag tänker på vattenförsörjningen, kokmöjligheterna och inte det minst viktiga – ett avträde.

Familjen Norrback flyttar till Wasundi

Tiden på Matongo station, november 1963 till april 1964, blev en tid av aklimatisering och inskolning i vårt nya land. De svenska missionärerna gav oss bästa möjliga ledning och råd under denna första, för oss viktiga tid. Vi tog tacksamt emot hjälpen. Onekligen fick vi en verklig rivstart i mer än ett avseende. Efter knappt 6 månader flyttade

så familjen Norrback till Wasundi i Maragoli. En ny tid i SLEF:s arbete i Kenya tog vid. Förväntningarna i hemlandet var knappast mindre än i Maragoli. Det arbete man drömt om och väntat på skulle förverkligas. Allt tycktes vara på väg framåt och problemen var snart glömda.

Med dessa ord formulerade man sin missionsiver i hemlandet. Glädjen och tacksamheten över de framgångar man redan tyckte sig se, tog sig uttryck bland annat i ett kraftigt uppsving inom den ekonomiska sektorn inom SLEF. Folket ville vara med om det nya arbetet i Kenya. Man gjorde det bästa inom SLEF genom att fortlöpande informera om Kenya och resultatet lät inte vänta på sig. Det växte fram vilja och beredskap att stöda arbetet i Kenya. "Fram för Maragoli" var lösenordet. Svårigheterna ute på fältet tonades ner och missionsivern fick fritt växa till sig.

Förväntningarna i Maragoli på de nya missionärerna var inte mindre, men de var av helt annat slag än de man hade i hemlandet. Nu skulle missionen från Finland få liv och innehåll. Missionärerna skulle flytta in på Wasundi och en snabb och lyckobringande utveckling var att vänta. Det blev inte såsom man hade föreställt sig i hemlandet, ej heller det man väntat sig i Maragoli. Besvikelsen i Maragoli blev stor. I hemlandet var det först långt senare man insåg motgångarna på Wasundi.

Den definitiva flyttningen från Matongo station till Wasundi blev för familjen Norrback dramatisk. Under ett par veckors tid hade en förberedande flyttning pågått med mindre transporter per gång. Allt skulle ske med en mindre personbil. En del inköp av möbler, husgeråd och andra, för ett liv ute i bushen, viktiga varor, ordnades på förhand. Nu var dagen kommen, då vi skulle ta farväl av våra missionärskamrater från Sverige, och vi skulle resa till Wasundi. Detta var vårt första upp-brott, efter en kort men intensiv tid, ute i det nya landet. Dessa första månader hade onekligen rotat oss i Kisii högland där Matongo station ligger. Med en känsla av vemod tog vi farväl av våra vänner. Vi körde ut över Kano-slätten, för att, via staden Kisumu vid Viktoria-sjöns strand, styra färden upp mot bergen, över ekvatorn till Wasundi.

Väl framme i staden Kisumu, redan då bekant för oss, gjorde vi ett kort uppehåll för att inhandla matvaror för hemmet. Vi parkerade

utanför affären, Shival & Sons, känd och ofta anlita av missionsfolk. Snart kom vi ut med våra inköp och kunde till vår förskräckelse konstatera att våra kappsäckar, som vi hade surrade på taksäcket, stulits nära nog inför våra ögon.

Det mesta och det bästa vi hade med oss från hemlandet var därmed borta för alltid. Vi tog oss till stadens polisstation där vi möttes av själva polischefen som tröstade oss med orden: "De bestal mig på samma sätt när jag kom hit för att börja mitt arbete!" Han var åtminstone deltagande i vår bedrövelse.

Färden norrut mot Maragoli fortsatte och på Wasundi mottogs vi med glädje och en smaklig måltid. Då vi berättade om hur vi råkat ut för tjuvar i Kisumu gavs oss det rådet att vara ytterst försiktiga, då vi kom in på andra stammars område. Stölden i Kisumu, menade man, var ett exempel på hur farligt det är att röra sig bland opålitliga människor – underförstått folk från andra stammar!

Följande dag, det var söndag, firade vi gudstjänst på Wasundi i shorts och en rutig skjorta. Det var allt jag ägde i klädesväg. Gudstjänsten firade vi i en liten trädunge, något annat rum fanns inte på Wasundi vid denna tid. Nu var den första missionärsfamiljen, familjen Norrback, bosatt på Wasundi. SLEF hade därmed fått fotfäste i det afrikanska samhället och det lutherska arbetet i Kenya.

Nattvakten på Wasundi utökades till två personer. De tjänstgjorde halva natten var. Dessa män kunde inte tala engelska varför jag var beroende av tolk varje gång vi skulle samtala med varandra. Den ene, Elijahkim, kom in i vårt hem en stjärnklar kväll och frågade: "Umeona nyota, Bwana?" Jag visste inte vad han menade. Elijahkim tog mig vid handen, ledde mig ut och pekade mot den tropiska kvällens gnistrande stjärnhimmel. Då lärde jag mig ordet "nyota" (Swahili=stjärna/or). Då vi stod där gick mina tankar till Abraham som räknade stjärnorna inför Guds löften (1 Mos. 15:5-6).

Till vaktarbetet hörde att värma tvättvatten för familjen. I god tid innan gryningen, som infaller 6 på morgonen, året runt, var vattnet varmt i ett stort aluminiumfat. Fatet var placerat på en enkel eldstad byggd av stenar och med ett eldrum under fatet. Enkelt men välfungerande.

Ganska snart började en och annan rapportera om än det ena än det andra. Det mesta gick oss förbi och vad man egentligen tvistade om fick vi aldrig reda på. De förklaringar man fick var av skiftande slag och för oss omöjliga att kontrollera. Knappast gick vi miste om någon viktig information i allt detta. Vi var främlingar, vi var vita, vi ansågs sakna förutsättningar att förstå de förhållanden som var rådande på Wasundi.

Jag gjorde regelbundna besök ute i byarna och besökte predikoplatser som öppnats. Jag kunde konstatera att den lilla församlingen Kisa var en ganska stor bykyrka. En växande församling. Kisa ligger i grannkommunen till Maragoli. Församlingen växte och utvecklades till en stabil byförsamling. En bidragande orsak till detta var predikanten på orten, Richard Otieno, (ej att förväxla med en annan person med samma namn, kyrkans förra generalsekreterare, som många gånger besökt vårt land).

Mera mot öster ligger Nyang'ori location med en motsvarande byförsamling. Här kunde även en utveckling ses men inte i samma omfattning som i tidigare nämnda bykyrka.

På Wasundi hölls regelbundna gudstjänster likaså dopklassundervisning, bibelgrupper och söndagsskola. Det mesta måste ske utomhus, i en tidigare nämnd dunge, av brist på något annat utrymme. Givetvis gav detta anledning till att en liten, primitiv jordkyrka planerades.

En man åtog sig att bygga nämnda kyrka, om bara planeringen var klar och nödvändigt material fanns att tillgå. Det som i första hand bestämdes var kyrkans mått, längd och bredd. Den beräknades till ca 8 x 10 meter, en enkel dörr, fyra fönster, två på respektive långsida (utan glas) försedda med luckor och tak av korrugerad plåt.

Byggtekniken var densamma som för bostadshus av jord. Stolpar i marken, knappt en meter mellan varje stolpe, slenor i horisontal riktning, på insidan och på utsidan, ca 30 cm mellan slanorna och så jord och lera, som utgjorde själva väggen. Golvet av jord och ett antal ytterst enkla plankor utgjorde de sittplatser man ansåg sig behöva i kyrkan.

Jag byggde ett altare och en enkel bokställning för predikanten.

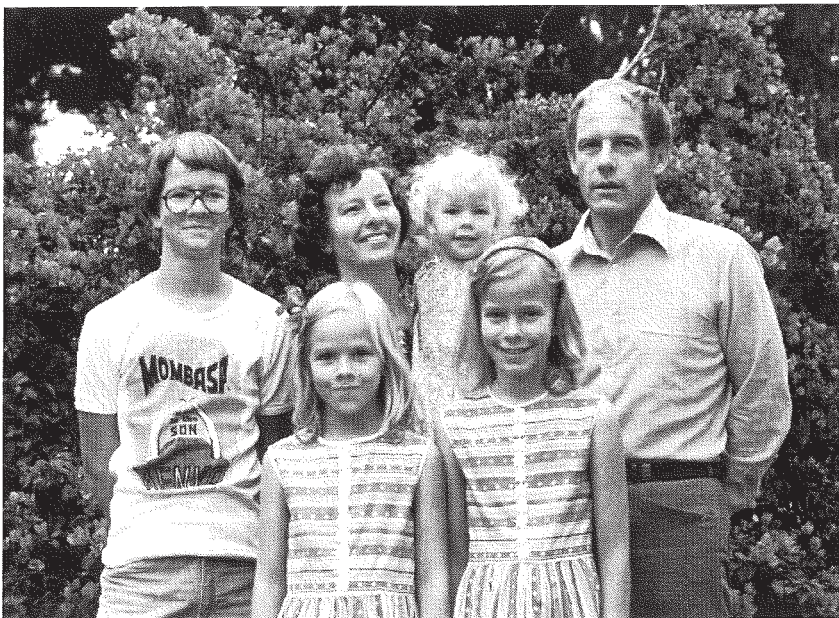
Ovanför altaret placerades ett kors tillverkat av ett par bitar från överblivet slanvirke. På en vit pappskiva, som fick plats på väggen, bakom predikoplatsen, kunde läsas på swahili "YESU NI MWOKOZI WETU" (Jesus är vår Frälsare). Den lilla jordkyrkan var färdig.

Arbetet på Wasundi tog form. Visst var det ganska trevande och bristfälligt i början men verksamheten hade börjat. Det såg ut som om människorna gärna kom till Wasundi för att se vad vi höll på med ute i bushen och gudstjänsterna var välbesökta. Den lilla kyrkan fylldes varje söndag. Men åter detta märkliga: någon enstaka kvinna, men bänk efter bänk fylldes av män! Sången ljöd stark och ren. Maragolierna är kända som mycket goda sångare. Vi använde en sångbok från lutherska kyrkan i Tanzania – *Nyimbo za Kikristo* (Kristna sånger).

Men det fanns frågor som ständigt återkom: När börjar du bygga skolan här på Wasundi? En annan ofta återkommande fråga var jag hade tänkt placera kliniken och sjukhuset? Först uppfattade jag dessa frågor som ett sätt att inleda ett samtal, men snart förstod jag att det var på fullt allvar man ställde dessa frågor till mig. Vi har fått löfte om att den nya missionen från Finland skall bygga upp en stor station här på Wasundi. Här kommer ett stort projekt att förverkligas med såväl skolor som alla för sjukvården viktiga anläggningar. Jag frågade givetvis varifrån dessa löften kommit, och visst hade man svar: Alla löften har kommit från Finland. Nu väntade man på uppfyllelsen av allt som utlovats. Det var uppenbart att SLEF aldrig gett sådana löften för Wasundi. Däremot kan man tänka sig att någon annan tagit sig frihet att tala i SLEF:s namn. Varje gång dessa frågor kom på tal märktes en viss irritation bland de afrikanska frågeställarna. Man var tydligen besviken. Vi missionärer kom genom detta i en utsatt ställning. Vi misstänktes för att leda hela arbetet i Maragoli in på en helt annan väg än vad man hade blivit lovad tidigare.

Tider av ovisshet

Det skulle snart visa sig att irritationerna och frågorna bland folket på Wasundi var allvarligt menade. Det skrevs även nu många brev och en

Familjen Klemets på Atemo 1978.

Kenya. Redan i september 1963 nämnes familjen Klemets i styrelsens protokoll.

I diskussionen nämndes bl.a. som tänkbar missionärskandidat för framtiden Sven Klemets (med fru)

Följande år, 03.01.64, meddelas att Sven och Linnea Klemets förklarat sig villiga att resa ut till Kenya som arbetare på missionsfältet. Styrelsen uttalar den förhoppningen att utresan kunde ske så fort som möjligt. Styrelsens följande möte, som hölls den 3 februari 1964, beslöt i § 11 av mötesprotokollet

att Sven och Linnea Klemets utresa till Kenya skulle ske redan i maj 1964, om det bara är möjligt.

Uppenbarligen var styrelsen ivrig att få sända ytterligare arbetare till

det nya fältet i Kenya. Man hade redan fått en del ofullständiga rapporter men det var uppenbart att de första missionärerna hade ställts inför många oklarheter och problem. Det behövdes förstärkning för att utvecklingen skulle gå i den riktning man hade tänkt sig.

Missionärsparet Klemets skulle bli den omedelbara förstärkning man var i behov av. Då man läser vidare i SLEF:s styrelseprotokoll av den 13.04.1964 finner vi följande beslut:

Meddelas att Sven och Linnea Klemets avreser till Kenya den 31 maj 1964.

Därmed var saken slutligt avgjord och SLEF kunde nu räkna med fyra missionärer ute på fältet i Kenya.

En intressant detalj i utvecklingen av frågan om nya missionärer är det förhållandet att LCK, i stort sett samtidigt, på den av ExCom uppgjorda föredragningslistan för sitt årsmöte, upptar en punkt "More missionaries" (fler missionärer) för kyrkans arbete. På kyrkans årsmöte, 29.02.64, behandlas ärendet och får i årsmötesprotokollet rubriken "behov av flere missionärer".

Tillbaka till utvecklingen på Wasundi. I ett brev, daterat 15.4.64, vänder sig Elam Musinde till SLEF:s styrelse med olika förslag om aktiviteter på Wasundi. Styrelsen sammanträder den 11 maj 1964 och fattar följande beslut:

Beslöts att de skrivelser som förelåg från Wasundi Parish och Elam Musinde med begäran om anslag för byggande av kyrkor samt krav på 30.000 Shilling för vad Elam Musinde erlagt för arbetet i Maragoli, skulle sändas till ExCom för utlåtande från kyrkan. Konstaterades att även arbetsutskottet redan fattat vissa beslut i dessa frågor vilket styrelsen omfattade. Styrelsen ansåg i princip att samtliga anhållan om medel m.m. från Kenya bör gå via ExCom samt att det vore önskvärt att samtidigt om möjligt få missionär Norrbacks utlåtande i ärendena.

Styrelsen insåg redan från början att kontakterna till Maragoli och Wasundi skulle ske genom kyrkans ledande organ. Därmed kunde man undgå att bli indragen i enskilda personers tvister med sin församling eller med kyrkans ledning.

Helt naturligt var styrelsen intresserad av missionärernas syn på olika frågor, som från fältet sändes till SLEF:s ledning. Denna regel gäller i högsta grad allt missionsarbete i främmande land.

Vid olika tillfällen återkom Elam Musinde till frågan om ersättningar, som SLEF, enligt hans egen mening, borde betala honom. Av brevet framgår att de är ytterst vagt formulerade och i mycket runda summor utan några konkreta och detaljerade räkningar. Här följer utdrag ur ett brev från Elam Musinde, skrivet i april 1964.

Ref. Mina klagomål i anledning av uteblivna ersättningar för mitt arbete inom kyrkan räknat från 16 februari 1961, till den 15 april 1964. A.D.

Bästa Vänner Jag anför följande klagomål: från det jag började kyrkligt arbete i Maragoli, till denna dag, är det fråga om en tid av tre år och två månader. Under denna tid har jag gått förlustig mina ägodelar för just det arbetets skull — Om mina krav i detta brev inte beaktas, så avser jag att vidtaga andra åtgärder. Jag skall bryta alla förbindelser med SLEF och föreningens arbete i Maragoli — Ni bör hålla i minnet att utan mina energiska krafter skulle inte någon mission från Finland vara i Maragoli —

1) Jag måste nu få betalning (hyra) för mitt hus, som tjänat som kyrka i Jeriko (EM:s hemby) i tre års tid, hyra 10.000 Shillings, ty utan detta hus, ingen mission från Finland i Maragoli.

2) Mitt arbete har varit ett slösande av min tid, det har ingenting gett. Att kämpa och bana väg för kyrkan från Finland har gjort mig till ett åtlöje där jag dragit fram, mina krav är 10.000 Shillings.

3) För mitt arbete att kalla samman folk och bygga upp denna Wasundi missionsstation, före missionärernas ankomst, och för allt arbete med att finna denna tomt och ansvara för den är mina krav 10.000 Shilling.

Den totala summan, som jag kräver från Finland, är 30.000 Shillings som kan utbetalas genom LCK. — — — Jag begär ingenting mera, endast det jag ovan nämnt och om jag inte får svar på mina framställningar vidtar jag andra åtgärder. Gud är mitt vittne. Om inte positiva svar, så går jag vidare och organiserar

min Independent Lutheran Church in Maragoli (Självständiga lutherska kyrkan i Maragoli) såsom jag redan gjorde före kallelset av kyrkan från Finland. --- Elam Musinde

Brevet ovan är riktat till församlingens "manager" (missionär Norrback) och kyrkans president Martin Lundström. I slutet av sitt brev hotar han med "andra åtgärder" om inte hans krav blir uppfyllda. Utan desto mera kommentarer än "sänder härmed en avskrift av Elam Musindes brev (15.04.64) som jag fick i kväll" sände jag en avskrift till SLEF i hemlandet. Liknande krav hade ställts tidigare och Elam Musinde var vid dethär laget väl känd för SLEF:s styrelse. Detta som förklaring till den ytterst korta kommentar, som följde med avskriften till hemlandet.

Familjen Klemets till Wasundi i juni 1964

Det var en underbar, frisk och sval morgon den 1 juni 1964 då familjen Klemets anlände till Nairobi. Wasundi skulle få förstärkning. Efter ett kort uppehåll i Nairobi fortsatte vår gemensamma färd till Wasundi i Maragoli. Det blev trångt i den lilla jordhyddan på Wasundi, men glädjen över att få medarbetare från hemlandet var desto större. Nu fick vi i dagliga samtal, såväl oss missionärer emellan som med övrig personal på Wasundi, försöka reda ut de många problem som väntade på en lösning. Tomten var inte den bästa. Tilläggsmark kunde man få köpa men hela området ligger på en brant sluttning, på en å-brant, och var därmed svår att planera och bebygga.

Arbetet på Wasundi allt mera osäkert

De interna stridigheterna mellan olika fraktioner inom den lilla församlingen var en annan olägenhet. Men visst planerade vi vidare för arbetet på Wasundi. Sven Klemets var en kunnig och driftig man som tog itu med de olika uppgifterna. Han började planera för vattenförsörjningen och elektrifieringen på Wasundi. En omfattande byggnads-

plan kom till och alltsammans fick plats inom budgetramar för framtiden. Allt i viktighetsordning och enligt ekonomiska resurser.

Det verkade vara ytterst oklart med äganderätten till själva marken på Wasundi. Alltsammans stod stilla, tycktes det, och vi hade en känsla av att det fanns många, för oss okända, orsaker till detta. Vi stod rådvilla men hoppades på en snar lösning av våra problem. Den blev helt annan än vad vi hade tänkt oss. Kyrkan var vid denna tidpunkt, i början av år 1964, inne i en svår kris inför den förestående registreringen. Nationen hade i december föregående år fått sin självständighet och många krafter gav sig till känna i såväl kyrkan som ute bland folket. Allt detta gjorde att kyrkan inte hade vare sig tid eller intresse för utvecklingen i Maragoli. De interna frågorna tog all tid. Kyrkans bristande intresse för Maragoli gjorde att maragolierna fick reda sig bäst de kunde på egen hand.

Kyrkan fattar nya beslut

De beslut som nu avses berör arbetet i Maragoli, SLEF:s ställning inom LCK och de två missionärsfamiljerna från SLEF. I juli 1964 uppmanade kyrkan en missionär, som arbetat på Itierio missionsstation, intill staden Kisii, att avbryta sin tjänst i Kenya. Eftersom personen ifråga var stationsföreståndare eller det som man i dagligt tal kallar "manager" uppstod plötsligt ett behov av en efterträdare till den tidigare föreståndaren på ifrågavarande missionsstation.

Kyrkans ledning beslöt kalla missionärsparet Klemets till Itierio där Sven blev stationsföreståndare. Detta blev en helt ny situation för SLEF och dess arbetare. Nu var det fråga om huruvida SLEF skulle koncentrera sig på en fortsättning på Wasundi, eller om det måste bli något helt annat. Kvar på Wasundi stannade familjen Norrback.

Man kan peka på två orsaker, som var helt avgörande i fråga om flyttningen av Klemets till Itierio. Den första orsaken var behovet av en stationsföreståndare för Itierio. Den andra orsaken var problemen på Wasundi i Maragoli. SLEF:s två missionärsfamiljer på Wasundi skulle komma att ställas inför fortsatta problem. I detta skede var det mycket

ovisst om de överhuvudtaget skulle kunna arbeta vidare i Maragoli. Samtidigt var kyrkan i behov av flera missionärer.

Kyrkans beslut att kalla paret Klemets till Itierio station skulle underställas SLEF:s godkännande. Ledningen i hemlandet var villig att bifalla denna begäran. Tydligt hade styrelsen nödgats konstatera att utvecklingen i Maragoli gick i sådan riktning, som gjorde arbetet på Wasundi problematiskt. Kyrkans förslag om att paret Klemets flyttar till Itierio sågs därför som en ny, öppen dörr för SLEF:s arbetare.

Missionärerna Norrback flyttar från Wasundi

Familjen Norrback levde vidare på Wasundi, men en viss förstämning bland folket märktes då paret Klemets flyttade till Itierio. Många menade sig se detta som ett utslag av avundsjuka på Kisii-sidan. Man ville hindra Maragoli att få en egen station. Andra tycktes ta det hela med ro. Man hade ju missionärer kvar på Wasundi och familjen Norrback skulle säkert stanna där. Onekligen kände vi missionärer inom oss att det nu närmade sig ett definitivt beslut om SLEF:s arbete på Wasundi. Problemen tycktes inte ha någon ände, snarare växte bekymren.

Under den tid familjen Norrback arbetat i Kenya stod vi utanför de interna konflikterna på Wasundi. Det var den lokala befolkningen som berördes av problemen och oron inom församlingen, eftersom familjen Norrback först efter drygt ett halvår flyttade ut till Wasundi.

Vi har tidigare talat om den rika brevväxlingen olika parter emellan, och som i form av kopior ofta delgavs missionärerna. Något motstånd eller någon ovilja från befolkningens sida mot missionärerna hördes inte av. Men så en dag tog allt en vändning. Elam Musinde skrev ett brev till SLEF:s ledning i hemlandet. Brevet är långt varför vi här måste nöja oss med utdrag ur detsamma:

Ärende: Avskedande av pastor Gustav Norrback från Lutherska Kyrkan i Maragoli (LCM) och utvisad till Finland. Detta bör ske inom tre dagar.

Ett stort antal brev, en lång lista av datum anføres, har vi sänt till missionsstyrelsen i Finland från Lutherska Kyrkan i Maragoli, under ledarskap av vår förre biskop, Elam Musinde från Maragoli

----

Vi är inte längre under LCK. Vår kyrka är vår gamla kyrka, Lutheran Church of Maragoli, som bildades genom Elam Musinde den 16 februari 1961, A.D.

Alla gåvor från SLEF till LCK skall härmed underställas Lutheran Church of Maragoli

----

Pastor Gustav Norrbacks avskedande, med tre dagars varsel, beror på följande orsaker:

1) Byggnaderna uppförda av förre biskopen, Elam Musinde, är det enda vi kan se i Maragoli. Norrback har ingenting gjort sedan han kom hit

----

2) Pastor Gustav Norrback har skymfat afrikanerna till vilka han var sänd att predika evangelium

----

3) Pastor Norrback har vägrat att ledas av afrikaner, ty han är europé

----

4) Pastor Norrback har söndrat Kristi kyrka och planterat hat bland medlemmarna --- han har bildat en egen kyrka som samlas i hans hus

----

5) Klemets har rest till Kisii, utan vårt tillstånd, och det beror på Norrbacks avundsjuka

----

Norrbacks avskedande betyder ingalunda att relationerna mellan SLEF och LCM avbrytes. Nej! Det här är enbart fråga om att få ut soporna från Kristi kyrka, så att inte Satan förstör den

----

Vi behöver flera missionärer från Finland till vår kyrka och det är i första hand läkare och högskolelärare

----

Genom denna information ber vi vänligen att Klemets återvänder till Maragoli mycket snart för att leva med oss i frid

----

Edra bröder i Kristus

Kyrkomedlemmar
(inga namn nämnda, förf. anm.)

Intygat av förre biskopen, Elam Musinde, för Lutheran Church of Maragoli.

Detta brev kom verkligen som en överraskning för oss missionärer. Vi bodde ju ca 30 meter från varandra på Wasundi. Det var ofattbart att Elam Musinde så slipat intrigerade bakom vår rygg. Vi satt där mållösa. Kopian var hos oss samma dag brevet skrevs och gavs oss per ett ombud, en springpojke. Först efter en vecka var brevet i Helsingfors hos SLEF:s ledning. Genom ett stort antal kopior, helt normalt i Kenya, var det många som fick del av brevet i fråga. Jag mötte Elam Musinde följande dag och givetvis var min första fråga vad hans brev kunde betyda. Han verkade lika godmodig som alltid och förklarade att församlingsmedlemmarna gav honom i uppdrag att skriva till missionsstyrelsen. Vilka dessa medlemmar var kunde han inte svara på eftersom han fått tillsägelse att inte avslöja deras namn.

Nu började vi förstå att vår situation närmade sig den punkt där vi måste besluta om en fortsättning på Wasundi eller om vi var tvungna att dra oss ur Maragoli-projekt, som vi ibland talade om.

Kyrkans styrelse, ExCom, fick vid sitt sammanträde den 01.08.1964 en rapport från Wasundi. Pastor James O. Nchogu, som vid denna tidpunkt var t.f. kyrkopresident, hade talat med Elam Musinde. Han gjorde gällande att Anders Gustaf Stjernberg vid sitt besök i våren 1963 hade lovat att SLEF kommer att arbeta enbart med den Lutherska kyrkan i Maragoli. James O. Nchogu fortsätter sin rapport och med beklagande konstaterar att dylika osanningar sprides ut i Maragoli. ExCom beslöt sända en delegation för att reda ut problemen i Maragoli. Datum slogs fast till den 18 augusti 1964.

Delegationen, som ExCom sände till Maragoli, utgjordes av pastor James O. Nchogu, pastor Jefta Michoro, lärare E. Muga och missionär John-Erik Ekström. Enligt rapport från mötet konstateras att mötet gav inte något gott resultat och slutade i ett misslyckande. De utsända delegaterna uppmanade missionärerna Norrback att flytta från Wasundi åtminstone för en tid. Missionärerna erbjöds plats på

Matongo station. Vidare konstaterades att hövdingen i North Maragoli Loc. utlyst ett nytt möte till den 15 september. ExCom kommer att representeras av pastor James O. Nchogu, predikant Benson Ongabi och missionär Gustav Norrback. Protokollet berättar vidare om delegaternas budskap:

De skall hålla fast vid kyrkans hållning att LCK/ELCK har köpt tomten och har därmed rätt att använda den. Personalen tillsättes av kyrkan.

Beslöts vidare att missionär Norrback är ledare för Wasundi församling även i fortsättningen men kommer att arbeta delvis inom Matongo församling i vars centrum han kommer att bo.

Den 21 augusti 1964 flyttar familjen från Wasundi till Matongo station i Kisii högland. Platsen var bekant eftersom de bodde de fem första månaderna på Matongo efter ankomsten till Kenya. Där stod ännu samma bostad till förfogande. Knappt fyra månader bodde familjen Norrback på Wasundi.

Var flyttningen till Wasundi dramatisk, så var återtåget minst lika omskakande. Det var bara ett ord, som för oss missionärer malde i vårt inre: misslyckande. Vi hade inte klarat uppgiften. För missionens ledning i hemlandet var det lika illa, om inte ännu värre, eftersom man förr eller senare måste informera vårt missionsfolk om misslyckandet i Maragoli.

3 ORDNAT ÅTERTÅG

Det torde vara orsak att efter denna utredning om SLEF:s korta tid på Wasundi i Maragoli, göra en sammanfattning och utvärdering av händelseförloppet.

Det är uppenbart att den korta tiden på Wasundi gav såväl missionärerna på fältet som ledningen i hemlandet en intensivkurs i såväl missionsteologi som missionsstrategi. För missionärernas del kunde kursen ha kommit före första resan till Wasundi men visst kan man även här lära genom försök och misstag.

Wasundi – ett nederlag för SLEF

Ovetande om hur framtiden skulle gestalta sig sände SLEF ut sina första missionärer, familjen Norrback, till Kenya för att arbeta i Maragoli. Enligt förhandsinformationerna fanns redan en liten luthersk församling i Maragoli. Denna lilla grupp stod under ledning av Elam Musinde. Förbindelserna mellan LCK och den lilla gruppen i Maragoli gick via kyrkans dåvarande president, missionär Martin Lundström.

Av det ovan relaterade händelseförloppet under de första tiderna framgår med önskvärd tydlighet att SLEF inte visste vilka problem som väntade deras arbetare i Maragoli. Det var missionärerna som i första hand hamnade i ohållbara lägen. Motgångarna växte allt efter som tiden gick och slutligen måste missionärerna, först familjen Klemets och sedan familjen Norrback bryta upp från Wasundi i Maragoli. Det som skulle bli en stor framgång slutade i nederlag!

Huvudorsakerna till misslyckandet i Maragoli

Helt naturligt frågar man sig: Hur kunde det gå såhär? Var låg felet? Kan någon enskild person utpekas som den skyldige till detta bakslag? Knappast. Även om frågan ingalunda är lätt att besvara skall vi här peka på några faktorer som medverkade till nederlaget.

Vi har redan i inledningen talat om SLEF:s missionsarbete tillsammans med SLEY i Japan. Även om SLEF:s insatser i Japan var begränsade, vad gäller missionärernas antal och föreningens ekonomiska insatser beträffar, så erhöles dock en del nyttiga insikter om missionsarbete i främmande land. Nu var det emellertid en helt ny situation. Ett nytt arbete skulle påbörjas i Kenya. SLEF saknade erfarenheter från arbete i Afrika och var därför oförmögen att göra de förberedelser man skulle förvänta sig. Situationen ute i Kenya var vid denna tidpunkt mycket svår att få grepp om. Såväl inom kyrkan som i Maragoli var starka krafter i rörelse. Nationens kommande självständighet var en orsak. Vad kultur och språk beträffar var Östafrika och Kenya helt främmande för SLEF.

Utan skolning för arbete i tropikerna, i en främmande kultur och

utan insikter i landets språk, kastades de första arbetarna in i ytterst problemfyllda uppgifter. Av olika anledningar fanns det ett visst tryck i hemlandet: Ut till Kenya så fort som möjligt! En dörr hade öppnats för SLEF och ingen kunde veta hur länge den stod öppen. Nu var den rätta tiden. Missionärerna ut till fältet! Det fanns inte tid för missionärsskolning och utbildning för arbete i Afrika. Detta var en annan viktig orsak till det redan omtalade nederlaget i Maragoli.

Det torde med önskvärd tydlighet framgå av redogörelserna ovan hur problemen på Wasundi växte och vållade ytterst svåra interna konflikter. Olika grupper bekämpade varandra. Vi har redogjort för Elam Musinde och hans del i problematiken. Samtidigt har andra personer: Shevei, Luyai, en hövding m.fl. stigit fram i ljuset. De bidrog samtliga till oredan och konflikterna. Från kyrkans sida möter vi kyrkopresidenten Martin Lundström, vicepresidenten James O. Nchogu, pastor Michoro, lärare Muga för att nämna några av protokollförda representanter. Det är fler som kunde nämnas. ExCom protokollen är fåordiga. Vi kunde inte förstå hur konflikterna hade uppstått. Tydligt var det en maktkamp kring ledarskapet men ingen kunde ta makten av Elam Musinde. Kyrkan, genom ExCom, kallade även missionärerna Norrback ut från Maragoli, då det blev för riskfyllt att leva kvar ute på Wasundi.

Man kan fråga sig hur kyrkan överhuvudtaget upptog några förbindelser med Maragoli? Mellan Kisii högländ och Maragoli i norr ligger en stor slätt, befolkad av luo-stammen. Man kunde tänka sig att just Luo-folket hade varit ett närmare mål för den lutherska missionens expansion. Visserligen hade man redan några kontakter i gränstrakterna mellan just kisierna och luorna, men det fanns rum för vidare verksamhet inom denna grannstam. Senare visade det sig vara luo-folket som kom i första hand, då det gällde att söka en ny arbetsplats för SLEF.

Viktiga lärdomar för SLEF:s fortsatta arbete

Det första året av SLEF:s arbete i Kenya var fyllt av olika problem. Vissa problem kunde lösas på ett tillfredsställande sätt, då andra problem för-

blev olösta. Då vi nu ser tillbaka på detta första år i Kenya kan man peka på tre viktiga lärdomar som SLEF och dess missionärer inhämtade.

För det första: mötet med en främmande kultur. Det afrikanska samhället med det afrikanska arvet kan, av oss västerlänningar, svårligen förstås eller fattas tillfullo. Den afrikanska kulturen måste levas av afrikaner. Den blir på detta sätt deras eget liv: identitet. Det tar sin tid för oss från västerlandet att erkänna detta – många gör det aldrig. Mötet med Afrika och den afrikanska kulturen blev en svår läxa för alla. Något har vi lärt oss, måhända ganska litet, under det första decenniet. Det var i alla fall en början.

För det andra: ett nytt sätt att se på tiden. Vi som allt från barndomen måste inordna oss i ett samhälle där det heter tid är pengar, möter nu en annan värdering av tiden. Tid är inte pengar. Pengar är ett nytt fenomen, som den vite vid sin ankomst till landet förde med sig. Men pengar kan inte ersätta afrikanernas värderingar och livskvalitéer.

För det tredje: individen och kollektivet. I vårt samhälle har individualismen på ett oroande sätt slagit ut kollektivet. I det afrikanska samhället gäller kollektivet. Det betyder att familjen, klanen och stammen går före allt annat. Vi strävar till att göra våra unga till självständiga människor, som tar sina beslut och därmed helt sitt ansvar för sig. I det afrikanska samhället är det familj och klan som gäller. Därmed är den enskilde individens ställningstagande uteslutet och kollektivet bestämmer.

För missionärerna och missionens ledning i hemlandet förblir dessa, och motsvarande kulturella företeelser, mer eller mindre svårfattliga. Detta hindrar ingalunda en missionsinsats på alla plan inom olika sektorer. Vi måste bara minnas att inför många ting i det afrikanska samhället, förblir vi främlingar. Man kan tillägga: för alltid.